

Я. В. Кудря

кандидат економічних наук, науковий співробітник
відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій
ДУ "Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України", м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ОБІГОВИМ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВИХ КОРПОРАЦІЙ

Виробництво і реалізація продукції, організування операційних циклів та реінвестування операційної діяльності, їхній поступальний розвиток неможливі без факторів виробництва і використання обігового капіталу. Розробка заходів з підвищення ефективності розвитку управління обіговим капіталом підприємств є метою статті. Застосувавши загальнонаукові, міждисциплінарні і спеціальні методи дослідження, автор на прикладі промислових корпорацій аналізував та вивчив, обґрунтував значення і особливості, перспективи розвитку управління обіговим капіталом. Запропоновано заходи щодо модернізації інструментарію і технології оптимізації внутрішньофірмових економічних механізмів управління обіговими активами корпорацій. Вдосконалення інструментів і послідовності здійснення структурно-функціональної оптимізації проведено з дотриманням сучасних економічних умов, специфіки практичної корекції потенціалів систем управління обіговими засобами корпорацій.

Ключові слова: корпорація, обіговий капітал, обігові активи, оптимізація, промисловість, розвиток, управління.

Kudria Ya. FEATURES OF MANAGEMENT INDUSTRIAL CORPORATIONS WORKING CAPITAL

At the example of industrial corporations has been defined and reasonable value, features and prospects of management working capital by the author in the article; moreover has been proposed the measures to modernize the tools and technology of optimization inside economic mechanisms of circulating assets of the corporations; has been improved instrumental and consistency of implementation of the structural and functional optimization conducted in compliance with the current economic conditions, specific practical correction of potential means of circulating corporations.

Keywords: corporation, modernization, development, integrated corporate structure, joint-stock company (JSC), management, manufacturing, optimization, working capital assets, working capital facilities, working capital.

Корпорації є наслідком генезису і трансформації бізнесу до вимог ринку. Ускладнення процесів глобалізації у світі прискорює еволюцію підприємництва, корпорацій і корпоративного бізнесу, акціонерного та корпоративного секторів національних економік країн.

Транснаціоналізація економічної і промислової діяльності, глобалізація світової економіки впливають на корпорації та ефекти функціонування, дієвість поступу. Вони визначають стратегічні перспективи і пріоритети, детермінують сучасні економічні умови діяльності промислових корпорацій та управління, міру їх ефективності у динамічному середовищі функціонування. Ці тенденції у сукупності з мінливістю середовища діяльності ведуть до виявлення джерел інноваційності і креативності, прогресивності промислових корпорацій.

Еволюція підходів до управління економікою і розвитком промислових корпорацій забезпечує результативність, конкурентоспроможність, успішність на ринку. Таким актуальним джерелом є застосування доступних економічних резервів управління ефективністю розвитку промислових корпорацій.

Поширеним і популярним резервом вважається оптимізація управління активами промислових корпорацій, нематеріальними ресурсами та обіговим, основним капіталами. Закріплення прикладного значення і набуття статусу модулю розвитку промислових корпорацій оптимізацією управління активами обумовлюють пошуки підходів до оптимізації управління обіговим капіталом корпорацій. Модернізація, формування

інструментаріїв і технологій (засобів, методів, механізмів, систем тощо) оптимізації управління обіговим капіталом промислових корпорацій апіорі стають важливими та складними завданнями.

Проблеми управління обіговим капіталом промислових корпорацій і зокрема оптимізації управління обіговими активами були об'єктами уваги, предметами досліджень в багатьох публікаціях [1 – 3; 5 – 11; 13]. На сьогодні вивчено питання діагностики, таксономії, управління активами і формування стратегій менеджменту обігових активів [6; 7], специфіку процесів відтворення та управління обіговими коштами в умовах невизначеності [8; 11], оптимізації менеджменту і структури оборотних засобів промислових підприємств [8; 9] тощо. Отримані результати вивчених проблем у сфері використання обігового капіталу підприємств є цінними і вагомими для промислових корпорацій.

Незважаючи на це, проблематика оптимізації економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій донині залишається розв'язаною не у повній мірі і є актуальною. Наприклад, недостатньо уваги приділено оптимізації економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій на засадах структурно-процесійного підходу.

Мета статті полягає у розробці комплексу пропозицій і рекомендацій з підвищення ефективності структурно-функціональної оптимізації економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій.

Промисловою корпорацією вважаємо компанію, яка засновується на договірних відносинах і/чи

здійснює емісію акцій (передбачає пайову участь у капіталі), використовує положення корпоративного менеджменту та займається промисловою діяльністю. Зазвичай це акціонерні товариства і інтегровані корпоративні структури, значно рідше – інші організаційно-правові форми господарювання.

Поширеність корпорацій в Україні упродовж 2006 – 2015 рр. засвідчуємо і наочно ілюструємо офіційною статистичною інформацією (табл. 1).

Таблиця 1

Загальна кількість корпорацій в Україні протягом 2006 – 2015 рр.

Типи корпорацій*	Кількість корпорацій									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
АТ	33976	33084	31993	31100	30169	28748	26568	25531	24813	15630
консорціум	80	84	84	89	92	92	94	94	94	66
концерн	406	403	400	396	390	387	373	354	350	196
корпорація	824	842	849	862	866	872	862	840	836	561

Примітка. За організаційними формами. Джерело: згруповано за даними [4].

Теперішнє фінансове становище корпорацій у багатьох видах економічної діяльності, зокрема в промисловості, в Україні загалом незадовільні. Це підтверджується показниками поточного фінансового стану промислових корпорацій в Україні упродовж 2006 – 2015 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Показники фінансового стану промислових корпорацій в Україні протягом 2006 – 2015 рр.

Показники ¹	Значення									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ²
PO				1,8	3,5	4,7	3,4	3	1,6	3,4
ІВТ ³					31221	58662	21353	13698	-166414	
SUC			40,4	41,5	43	39,2	39,3	37,7	37,6	39,6
NP			5542	-14192	11594	31961	2592	-4181	-178730	-90283

Примітки: 1. PO і SUC – рентабельність операційної діяльності та частка збиткових, %; ІВТ – фінансові результати до оподаткування, NP – чистий прибуток, млн. грн. 2. За січень-вересень для великих і середніх підприємств. 3. Значення показників ІВТ і NP укрупнені округленням до цілих. Джерело: систематизовано за даними [12].

Економічні дослідження показують, що більшість з промислових корпорацій, незважаючи на досягнення в корпоративному менеджменті, нерентабельні і тяжіють до банкрутства. Їх поточний фінансовий стан оцінюємо як нестабільний, складний. Нерідко причинами цього є некомпетентність, некваліфікованість і недосвідченість менеджерів промислових корпорацій, невідпрацьованість та неефективність управлінських інструментів.

Зупинки виробництва промислової продукції та невисокий рівень економічної ефективності

використання, освоєння обігового капіталу промислових корпорацій і надмірне позичкове фінансування, низька міра дохідності, незадовільний поточний фінансовий стан корпорацій, підвищена схильність до систематичного невиконання кредитних зобов'язань, банкрутства є результатами непрофесійного галузевого та фінансового менеджменту, формування і застосування неоптимальних економічних механізмів управління обіговим капіталом, недосконалих інструментів і технологій оптимізації процесів відтворення, структури капіталу та ін.

Оптимальність і оптимізація економічних механізмів

управління обіговим капіталом промислових корпорацій, їхнє забезпечення є завданнями та продуктами, складовими частинами систем регулювання структури балансу корпорацій, зокрема складу активу (рис. 1).

Відомим є той факт, що обіговий капітал промислових корпорацій числиться як структурний елемент їхніх поточних активів. Звідси витікає те, що оптимізація і оптимальність економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій виступають, тлумачимо наслідками регулювання складу та структури короткострокових фінансових вкладень, обігових засобів корпорацій.

Іншими словами, виконання завдання з оптимізації економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій зводимо і полягає

у забезпеченні регулювання складу, структури їхніх обігових коштів.

Рис. 1. Загальна структура активу балансу промислової корпорації

Джерело: згруповано автором.

Перш за все, це пов'язано з прикладною значущістю цих коштів: вони є природними і необхідними складовими частинами внутрішніх економічних

механізмів діяльності промислових корпорацій. Такі механізми детермінують внутрішньофірмові умови, організують і підтримують протікання процесів виробництва, реалізації промислової продукції.

Обігові кошти промислових корпорацій і загалом характеризуються мірою гнучкості або рівнем еластичності. На практиці це значить, що однаковий обсяг реалізації промислової продукції може бути одержаний за використання різних величин обігового капіталу промислових корпорацій при умові зміни оборотності обігових коштів корпорацій. Забезпечення управлінських впливів на обігові кошти промислових корпорацій, у т.ч. завдяки регулюванню їх рівня за рахунок заходів з інтенсифікації оборотності обігових коштів корпорацій, дозволяють маніпулювати структурою їхніх активів і пасивів, попереджувати настання кризових явищ та покращувати поточний фінансовий стан корпорацій.

Як відомо, джерелом покращення і напрямком стабілізації поточного фінансового стану промислових корпорацій є вдосконалення управління фінансовим становищем та підвищення рівня фінансової міцності корпорацій. На практиці підвищення рівня фінансової міцності промислових корпорацій має забезпечити надання реальних можливостей для виконання корпораціями довго- і середньострокових кредитних зобов'язань за розрахунками.

Ефективним, ефективним і продуктивним методом підвищення рівня фінансової міцності промислових корпорацій є доведення величини складових, структури їхніх активів до рівня, за якого корпорації вважаються ліквідними, платоспроможними та фінансово надійними, стабільними. У фінансовому аналізі і в практиці фінансового менеджменту визначено рекомендовані нормативи для групи показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості промислових корпорацій. Їх дотримання знижує вірогідність загрози, ризику і небезпеки фінансової кризи у промислових корпорацій. Зменшення імовірності небезпеки відбувається унаслідок ідентифікації і врахування факторів діяльності промислових корпорацій, їхнього впливу. Ці чинники вважаються факторами ефективності розвитку промислових корпорацій.

Управління фінансовою стійкістю промислових корпорацій зосереджує увагу на менеджменті джерел фінансування, співвідношенні джерел і стані активу балансу корпорацій. Економічні ефекти управління фінансовою стабільністю промислових корпорацій визначають рівень їх інвестиційного, поточного і фінансового розвитку.

Основними показниками рівня фінансової міцності промислових корпорацій на практиці є такі фінансові коефіцієнти, як автономії і покриття. По-суті, труднощі завдання полягають у тому, аби у процесі застосування внутрішньофірмових організаційно-економічних механізмів не погіршити існуючі фінансові результати діяльності промислових корпорацій і довести набуті значення показників до рівня, відповідного рекомендованим значенням для коефіцієнтів автономії та покриття запасів.

Рекомендованим значенням для першого із показників є не менше 0,5, а для другого – 2.

Коефіцієнт автономії розраховуємо як відношення їх власного капіталу до валюти балансу промислових корпорацій. Коефіцієнт покриття являє собою співвідношення величини обігового капіталу промислових корпорацій до значення короткострокових, поточних кредитних зобов'язань за розрахунками. Звідси випливає, що власний обіговий капітал промислових корпорацій буде не меншим від короткострокової кредиторської заборгованості за розрахунками. При потребі учасники зможуть погасити поточну кредиторську заборгованість за розрахунками коштом власного обігового капіталу промислових корпорацій.

Виконання, створення і дотримання умов фінансової міцності промислових корпорацій обумовлює необхідність здійснення умовного розподілу активів балансу корпорацій на ті, що за рівнем (величиною) змінюються без суттєвих зусиль з боку менеджерів, порівняно із іншими, та на ті, які трансформуються з надмірними зусиллями з боку учасників. Виходячи з цього, активи промислових корпорацій можемо розподілити за ознакою керованості. Відповідна систематизація активів промислових корпорацій за мірою, рівнем, ступенем релевантності дозволяє умовно розподілити їх за наступними типами: високої, змінної, низької і середньої керованості. 3-поміж перших розрізняємо ті, що оперативно реалізуються. Це дебіторська заборгованість за промислову продукцію, розрахунки промислових корпорацій з бюджетом, готівкові кошти, кредиторська заборгованість за товари, послуги і роботи, поточні кредитні зобов'язання корпорацій за розрахунками. До других відносимо, наприклад, нематеріальні активи промислових корпорацій. На практиці вони реалізуються швидко. В якості третіх числяться власний і основний капітал промислових корпорацій. Такі капітали реалізуються з труднощами. Активами промислових корпорацій середньої релевантності є виробничі запаси, незавершене виробництво та кредити, які реалізуються повільно.

Одержуємо економіко-математичну модель управління поточним фінансовим станом промислових корпорацій, яка передбачає виконання таких умов:

$$\begin{array}{c}
 [EFC] \\
 \downarrow \\
 \sum_{n=2}^m NCA, CA = \sum_{m=4}^n E, LCS, CLS, OL \\
 CA = CA[PE] \\
 OL = 0
 \end{array}
 , (1)$$

де EFC – масив чинників ефективності розвитку корпорацій; CA – обіговий капітал, LCS і CLS – кредитні зобов'язання за розрахунками (довгострокові та поточні), E – власний капітал корпорацій, грн.; m і n – число основних груп активів та пасивів корпорацій; NCA – необоротні активи, OL – інші пасиви, PE – видатки корпорацій у майбутніх періодах, грн.

Варто зазначити, що видатки майбутніх періодів автоматично враховуємо у величині обігового капіталу промислових корпорацій. Інші пасиви

прирівнюємо і беремо за 0, так як переважно на практиці вони характеризуються невисокою вагою у балансі промислових корпорацій.

Поскілки інші пасиви дорівнюють 0, тоді підвищення розрахункового рівня коефіцієнта фінансової міцності промислових корпорацій з урахуванням інтервалів нормативних значень показника автономії і коефіцієнта покриття, впливу на них факторів ефективності розвитку корпорацій, формалізуємо як

$$\begin{array}{ccc} [EFC] & & [EFC] \\ \downarrow & & \downarrow \\ AR \rightarrow E \geq CS & , (2) \text{ та} & CR \rightarrow CA \geq CLS^2 \\ CS = \sum_{n=2}^n CLS, LCS & & CA = \sum_{n=0}^n CAE, CFI, ONA, PE, RIP, S \end{array} \quad , (3)$$

де AR і CR – коефіцієнти автономії та покриття; CS – кредитні зобов'язання за розрахунками, CAE – готівкові кошти, CFI – поточні фінансові інвестиції, ONA – інші обігові активи, RIP – дебіторська заборгованість за промисловою продукцією, S – запаси корпорацій, грн.

Беручи до уваги той факт, що забезпечення інтенсивного зростання величини власного капіталу у промислових корпорацій на практиці відносимо до переліку завдань підвищеної складності, потрібно здійснити оцінку конкурентних переваг чи здатності виконання і досягнення нормативів фінансової міцності корпорацій за наявних значень рівня власного капіталу. Важливим і першим кроком на складному шляху виконання норм фінансової міцності промислових корпорацій є проведення аналізу можливостей в учасників для перегляду складу активів корпорацій та їхньої структури у бік скорочення. У ролі єдиної і основної умови зменшення величини активів промислових корпорацій позиціонуємо відсутність погіршення фінансових результатів діяльності в процесі перегляду складу, структури активів корпорацій у напрямку скорочення. На практиці їх виконанню сприяють, наприклад, реалізація надлишків запасів промислових корпорацій і об'єктів незавершеного виробництва. Більше того, це погашення і реструктуризація, списання дебіторської заборгованості за промисловою продукцією, яка не підлягає інкасації, безнадійної.

Наступним етапом виконання і дотримання нормативів фінансової міцності промислових корпорацій є зменшення позичкового капіталу в останніх здебільшого коштом перегляду кількості, скорочення складових та зменшення рівня капіталу у структурі активів корпорацій. При тому зменшення чисельності і значень складових позичкового капіталу промислових корпорацій передбачає належне паралельне або послідовне скорочення структури активів корпорацій, за яких

$$\begin{array}{ccc} [EFC] & & , (4) \\ \downarrow & & \\ \sum_{i=2}^i NCA_i, CA_i = \sum_{j=3}^j E, RIP_j, CLS_j \end{array}$$

де NCA_1 та CA_1 – необоротні активи і обіговий капітал промислових корпорацій, RIP_1 та CLS_1 – величини дебіторської заборгованості за промисловою

продукцією і поточних кредитних зобов'язань щодо розрахунків з урахуванням того, що

$$\begin{array}{ccc} [EFC] & & , (5) \\ \downarrow & & \\ \left\{ \begin{array}{l} E \geq RIP_1 + CLS_1 \\ CA_1 \geq CLS_1^2 \end{array} \right. \end{array}$$

тобто фактично тоді, коли підвищуємо рівень фінансової міцності корпорацій і відповідно зміцнюємо їхній поточний фінансовий стан чи у відтинок часу, коли в корпорацій відсутній надлишок NCA та (5) взаємозамінна, тотожна

$$\begin{array}{ccc} [EFC] & & , (6) \\ \downarrow & & \\ \left\{ \begin{array}{l} CA_1 + NCA - E \leq E \leftrightarrow CA_1 \leq (E - NCA)^2 \\ CA_1 \geq CLS^2 \end{array} \right. \\ \text{інакше} & & [EFC] \quad , (7) \\ \downarrow & & \\ \left\{ \begin{array}{l} CA_1 \leq (E - NCA)^2 \\ CA_1 \leq (E + RIP - NCA)^2 \end{array} \right. \end{array}$$

$$\text{бо } CA_1 \geq CLS^2 \in CA_1 \geq (CA_1 + NCA - E - RIP)^2 \leftrightarrow CA_1 \leq (E + RIP - NCA)^2 \quad (8)$$

Основною умовою реалізації (5) на практиці є зменшення рівня обігового капіталу промислових корпорацій до величини, значення якої забезпечує і спонукає до реалізації (6 – 7). У випадках, коли скорочення рівня обігового капіталу промислових корпорацій маловірогідне, забезпечення коефіцієнтам автономії і покриття рекомендованих величин слід проводити з допомогою компенсування власним капіталом корпорацій позичкового, покриття довгострокових кредитних зобов'язань за розрахунками короткостроковою заборгованістю.

На практиці прискорення рівня обортовості обігового капіталу промислових корпорацій є інструментом підвищення значень коефіцієнтів фінансової міцності завдяки мінімізації величини обігового капіталу корпорацій. Натомість мінімізація рівня обігового капіталу промислових корпорацій передбачає проведення комплексу маніпуляцій з системою рекомендованих значень показника обортовості обігового капіталу корпорацій із акцентом на використанні особливостей промислової діяльності. Обчислення рівня обортовості обігового капіталу (обігових активів) промислових корпорацій проводимо із застосуванням методу оперування її реальними середніми внутрішньофірмовими величинами. Ці значення властиві і запозичуємо у корпоративних конкурентів (видатних, успішних корпорацій у плані забезпечення їхньої фінансової міцності).

Очікуваний економічний ефект від прискорення рівня обортовості обігового капіталу промислових корпорацій унаслідок зменшення величини їхніх обігових активів (засобів) розраховуємо як

$$\begin{array}{ccc} EFC & & , (9) \\ \downarrow & & \\ CA_{\max \downarrow} = \frac{AVP}{\bar{N}} \left(\frac{\bar{N}}{H} - \frac{\bar{N}}{I} \right) \\ CA_{\max \downarrow} \in TCC \\ TCC = CA_{\max \downarrow} = \frac{AVP}{\bar{N}} \left(\frac{\bar{N}}{H} - \frac{\bar{N}}{I} \right) \\ \bar{N} \leftrightarrow N \end{array}$$

де TCC – коефіцієнт обортовості обігового капіталу корпорацій; $CA_{\max \downarrow}$ – вірогідне зменшення

значення обігового капіталу корпорацій і AVP – об'єм реалізації промислової продукції за календарний корпоративний рік, грн.; N – середня кількість днів у календарному корпоративному році, днів; H та I – реальна і рекомендована величини показника рівня обортовості обігового капіталу корпорацій, обертів.

Практика засвідчує, що пошук джерел прискорення рівня обортовості обігового капіталу промислових корпорацій доцільно проводити серед найбільш ключових модусів збільшення результативності управління обіговими засобами корпорацій у розрізі укрупнених фаз і основних типів обортовості обігових активів корпорацій.

Таким чином, представлений комплекс пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення інструментів, послідовності структурно-функціональної оптимізації внутрішньофірмових економічних механізмів управління обіговим капіталом промислових корпорацій враховує не лише ефекти, але і особливості регулювання складу обігових активів. Це сприятиме розвитку систем регулювання обігових коштів промислових корпорацій.

У контексті розвитку систем управління обіговим капіталом промислових корпорацій перспективним є, наприклад, модернізація системи регулювання дебіторської заборгованості за промислову продукцію.

Список використаних джерел

1. Баффетт У. Эссе об инвестициях, корпоративных финансах и управлении компаниями : монография / У. Баффетт ; [сост., авт. предисл. Л. Каннингем] ; пер. с англ. : Ю. Гальцев. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 268 с.
2. Бочаров В. В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций : монография / В. В. Бочаров. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 300 с.
3. Кеменов А. В. Управление денежными потоками компании : монография / А. В. Кеменов. – М. : Издательский дом “Экономическая газета”, 2011. – 144 с.
4. Кількість юридичних осіб за організаційними формами. Показники Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. 2016. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Кузнецова С. А. Трансформаційні перспективи фінансового менеджменту у сучасному суспільстві та нестабільній економіці : монографія / С. А. Кузнецова. – Самара : Самарський державний університет, 2011. – 300 с.
6. Омельченко Л. С. Аналіз стратегій управління оборотними активами промислових підприємств / Л. С. Омельченко, І. В. Піскульова // Економіка : реалії часу. – 2015. – № 3 (190). – С. 178-183. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>
7. Репіна І. М. Активи підприємства: таксономія, діагностика та управління : монографія / І. М. Репіна. – К. : КНЕУ, 2012. – 274 с.
8. Соляник Л. Г. Оборотні активи машинобудівних підприємств: процеси відтворення й оптимізації структури : монографія [Електронний ресурс] / Л. Г. Соляник, Ю. В. Дубей ; [за ред. Л. Г. Соляник]. – Дніпропетровськ : НГУ, 2015. – 391 с. – Режим доступу : <http://nmu.org.ua>
9. Соляник Л. Г. Оборотні засоби промислового підприємства: оптимізація управління : монографія / Л. Г. Соляник ; [за ред. О. С. Галушко]. – Дніпропетровськ : НГУ, 2009. – 239 с.

10. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства : пер. з англ. / К. Уолш. – К. : Наукова думка, 2001. – 367 с.

11. Управління оборотними коштами в умовах невизначеності : монографія / П. С. Чеснакова, В. В. Бойко, В. В. Масалітіна, М. М. Попік. – К. : ЦУЛ, 2010. – 246 с.

12. Фінанси. Діяльність підприємств. Економічна діяльність. Економічна статистика [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2016. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. Working capital management, corporate performance and financial constraints / S. Banos-Caballero, P. J. Garcia-Teruel, P. Martinez-Solano // Journal of Business Research. – 2014. – V. 67. – Issue 3. – P. 332-338.

References

1. Buffett, W. (2005). *Esse ob investitsiyakh, korporativnykh finansakh i upravlenii kompaniyami [Essay on investments, corporate finance and management of companies]*. Moscow: Alpina Business Books. [in Russian].
2. Bocharov, V. V. (2001). *Upravleniye denezhnym oborotom predpriyatiy i korporatsiy [Managing money in circulation enterprises and corporations]*. Moscow: Finance and Statistics. [in Russian].
3. Kemenov, A. V. (2011). *Upravleniye denezhnymi potokami kompanii [Managing by cash flows of company]*. Moscow: Publishing house “Economic Newspaper”. [in Russian].
4. State Statistics Service of Ukraine (2016). *Kil'kist' yurydychnykh osib za orhanizatsiynymy formamy. Pokaznyky Yedynoho derzhavnoho reyestru pidpriyemstv ta orhanizatsiy Ukrayiny. Yedynny derzhavnyy reyestr pidpriyemstv ta orhanizatsiy Ukrayiny [Number of legal entities by organizational forms. Performance Unified State Register of Enterprises and Organizations of Ukraine. Unified State Register of Enterprises and Organizations of Ukraine]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Kuznetsova, S.A. (2011). *Transformatsiyni perspektyvy finansovoho menezhmentu u suchasnomu suspil'stvi ta nestabil'niy ekonomitsi [Transformation prospects of financial management in today's unstable economy and society]*. Samara: Samara State University. [in Ukrainian].
6. Omelchenko L. S., & Piskulyova, I. V. (2015). *Analiz stratehiy upravlinnya oborotnymy aktyvamy promyslovykh pidpriyemstv [Analysis of current assets management strategies of industrial enterprises]*. *Ekononika: realiyi chasu – Economics: time realities*. 3(190), 178-183. Retrieved from <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html> [in Ukrainian].
7. Ryepina, I. M. (2012). *Aktyvy pidpriyemstva: taksonomiya, diahnozyka ta upravlinnya [The assets of the enterprise: taxonomy, diagnosis and management]*. Kyiv: Kyiv National Economic University. [in Ukrainian].
8. Solyanyk, L. H., & Dubyey, Yu. V. (2015). *Oborotni aktyvy mashynobudivnykh pidpriyemstv: protsesy vidtvorennya y optymizatsiyi struktury [Current assets machine-building enterprises: the processes of reproduction and structure optimization]*. Dnipropetrovsk: National Mining University. Retrieved from <http://nmu.org.ua> [in Ukrainian].
9. Solyanyk, L. H. (2009). *Oborotni zasoby promyslovoho pidpriyemstva: optymizatsiya upravlinnya [Current means of industrial enterprises optimize management]*. Dnipropetrovsk: National Mining University. [in Ukrainian].
10. Walsh, C. (2001). *Klyuchovi finansovi pokaznyky. Analiz ta upravlinnya rozvytkom pidpriyemstva [Key Management Ratios. How to analyze, compare and control the figures that drive company value]*. (Translated from English). Kyiv: Scientific Thought. [in Ukrainian].
11. Chesnakova, P. S., Boyko, V. V., Masalitina, V. V., & Popik, M. M. (2010). *Upravlinnya oborotnymy koshtamy v*

umovakh nevyznachenosti [*Working capital management under uncertainty*]. Kyiv : Center of educational literature. [in Ukrainian].

12. State Statistics Service of Ukraine (2016). *Finansy. Diyal'nist' pidpryyemstv. Ekonomichna diyal'nist'. Ekonomichna statystyka [Finances. The activities of enterprises.*

Economic activity. Economic statistics]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

13. Banos-Caballero, S., Garcia-Teruel, P. J., & Martinez-Solano, P. (2014). Working capital management, corporate performance and financial constraints. *Journal of Business Research*: Vol. 67(3) (pp. 332-338). [in English].

УДК 334.012.6

І.І. Нітман

аспірант

кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті проведено аналіз регіональних програм розвитку малого та середнього підприємництва в Україні в частині нефінансових методів державної підтримки. Визначено важливість ресурсно-інформаційної підтримки та системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів для малого підприємництва. Виділено основні напрями діяльності держави в цій сфері та найкращі регіональні практики, оцінено їх ефективність.

Ключові слова: малий та середній бізнес, державна підтримка, ресурсна та інформаційна підтримка, державні закупівлі, підготовка кадрів для МСП.

Nitman I. INDIRECT METHODS OF GOVERNMENTAL SUBSIDIZING OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE

The article offers an analysis of regional programmes for small and medium enterprise support in Ukraine, specifically the non-financial methods of governmental support. The significance of resource-and-information support, and training, re-training and advanced training system for the workers involved in small business has been acknowledged. Major directions of the governmental activity in this area have been outlined and the best regional practices have been identified with due appraisal of their efficiency.

Keywords: small and medium business, state support, resource-and-information support, state purchase, medium- and small-business worker training.

За недостатнього державного регулювання та фінансової підтримки, кризові коливання в економіці України негативно відображаються на секторі малого та середнього підприємництва (МСП). Сьогодні навколо державних та регіональних програми розвитку та підтримки МСП ведеться багато дискусій, проте на практиці, тільки 5 % суб'єктів малого бізнесу володіють внутрішнім потенціалом для самостійного розвитку [9]. Це свідчить про те, що державні механізми підтримки, що так потрібні МСП, в тому числі і непрямі методи, є недостатньо ефективними.

Вивченню питань ефективної підтримки та перспектив розвитку малого підприємництва в Україні присвячені праці таких науковців, як К. О. Ващенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін, Т. Г. Васильців, А. І. Бутенко, О. А. Балатов, М. П. Войнаренко, М. Д. Білик, Р. Д. Слав'юк та багатьох інших. Однак дослідження стану та ефективності непрямих методів державної підтримки в умовах обмеженості фінансування набуває особливої актуальності.

Метою даного дослідження є аналіз непрямих методів підтримки малого та середнього підприємництва на загальнодержавному та регіональному рівнях задля визначення дієвості та ефективності регіональних програм підтримки МСП.

З цією метою зосереджено увагу на діяльності держави в частині ресурсно-інформаційної підтримки, системи підготовки та перепідготовки кадрів для малого та середнього підприємництва, а також подано основні рекомендації щодо покращення якості непрямих методів підтримки даного сектору.

Одним з важливих факторів стабільного та успішного розвитку малого підприємництва є діяльність держави в частині ресурсної та інформаційної підтримки. З цією метою, згідно Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [4], місцевими органами виконавчої влади проводиться постійна робота щодо матеріально-технічного забезпечення суб'єктів малого підприємництва, спрощуються процедури передачі вільних нежитлових приміщень та земельних ділянок в оренду, знижуються орендні ставки та надаються пільги з орендної плати. Для цього активно створюються і оновлюються регіональні бази даних про наявність вільних виробничих та невиробничих площ, які могли б бути передані суб'єктам підприємницької діяльності в рамках ресурсної підтримки.

З метою інформаційного забезпечення підприємців та спрощення їх доступу до необхідної інформації в регіонах України на офіційних сайтах